

PREVAJANJE ITALIJANSKIH RENASANČNIH PESNIKOV

Irena Prosenc
Univerza v Ljubljani

1 Status renesančnih pesnikov v italijanski kulturi

Poglavje obravnava prevajanje italijanskih pesnikov, ki so delovali od sredine 15. do konca 16. stoletja. Italijanski pisci so v prvi polovici 15. stoletja v leposlovnih in strokovnih besedilih po zgledu antike uporabljali predvsem latinščino. V drugi polovici stoletja se je začela uveljavljati italijanščina, ki pa še ni bila standardizirana; kot literarni jezik se je utrdila v 16. stoletju. Konec 15. stoletja se je zaključilo obdobje relativnega ravnovesja na politično razdrobljenem Apeninskem polotoku, novo stoletje pa je prineslo vojne in gospodarsko krizo. Kljub temu se je v Italiji razcvetela renesančna kultura in se od tam razširila po Evropi. V njej je imelo posebno mesto lirsko pesništvo, ki se je zgledovalo po temah in slogu Petrarkove poezije. Pesniki so opevali idealizirano žensko kot manifestacijo duhovne lepote in v ljubezni videli način zblizanja z božanskim. Renesančni liriki so danes večinoma manj znani širši javnosti, pa tudi v strokovnih krogih se lirika proučuje manj pogosto kot druge zvrsti, značilne za tisti čas.

Od renesančnih pesnikov smo v slovenščino največ prevajali Michelangela Buonarrotija (1475–1564). Bil je kipar, slikar in arhitekt, čigar dela so že sodobniki cenili kot vrhunec renesančne umetnosti. Pisal je ljubezenske in refleksivne pesmi, v katerih se pogosto izraža dvojna narava ljubezni, kot povzema Srečko Fišer (2014, 19) v uvodni študiji k prevodu njegovih *Stihov*: »na eni strani je zemeljska ljubezen [...] privilegij, pot, celo edina, k božanski ljubezni; na drugi strani je krivda, smrtni greh in zanesljivo večno prekletstvo.«

Velikan pozne italijanske renesanse Torquato Tasso (1544–1595) se uvršča na drugo mesto po številu prevodov v slovenščino. Njegovo najpomembnejše delo je junaški ep *Osvobojeni Jeruzalem* (*Gerusalemme liberata*), ki pripoveduje o zadnjih mesecih

prve križarske vojne. Tasso je pod vplivom literarnoteoretskih diskusij, ki so se razmah-nile v 16. stoletju in se ukvarjale zlasti s prenovo junaškega epa po načelih Aristotelove *Poetike*, tako temeljito predelal svojo pesnitev, da je iz nje nastalo novo besedilo z naslo-vom *Osvojeni Jeruzalem* (*Gerusalemme conquistata*), ki danes velja za manj pomembno delo. Napisal je tudi *Rime*, viteški ep *Rinaldo*, pastoralno igro *Amint*, literarnoteoretske razprave, dialoge in druga dela.

Slovenski prevajalci so se le bežno dotaknili del Ludovica Ariosta (1474–1533), ki je eden najvidnejših predstavnikov renesanse. Povezan je bil s ferrarskim dvorom rodbine Este, pomembnim kulturnim središčem, kjer so še posebej cenili viteške epe. Zato ne preseneča, da je njegovo osrednje delo viteški ep *Besneči Orlando* (*Orlando furioso*), v katerem je nadaljeval in razvil tematike Boiardovega nedokončanega epa *Zaljubljeni Orlando* (*Orlando innamorato*). Pisal je tudi liriko, komedije in satire.

Številni renesančni pesniki, tudi Michelangelo, Tasso in Ariosto, so našli svoje mesto v Gradnikovi antologiji *Italijanska lirika* (1940), ki jo bomo obravnavali pozneje. Med njimi je Lorenzo Medičejski (1449–1492), ki se sicer ne uvršča med vodilne pesnike svojega časa, pomemben pa je bil za razvoj humanistične kulture. Med svojo vladavino v Firencah je pokazal izjemno politično spretnost in ohranjal ravnovesje med italijanskimi državicami kot »jezik na italijanski tehtnici«. Deležen je bil humanistične izobrazbe in se obdal z literati in umetniki. Tudi sam je pisal; zavzemal se je za rabo italijanščine in se zgledoval po petrarkizmu in sladkem novem slogu. Na njegovem dvoru sta med drugimi delovala Angelo Poliziano (1454–1494) in Luigi Pulci (1432–1484). Poliziano je bil značil-n humanistični pesnik, saj je bil izjemno izobražen in je tako idealno združil študij in lite-rarno ustvarjanje. Pisal je v italijanščini, latinščini in grščini. Pulci pa se je sčasoma oddaljil od medičejskih krogov, ker se ni strinjal z neoplatonistično ideologijo, ki je prevladovala na dvoru. Njegovo najpomembnejše delo je viteški ep *Il Morgante*. V njem je preobliko-val tematike, ki so izvirale iz francoskih *chansons de geste* in so jih v Italiji razširili *cantari*, viteške pesnitve v ljudskem duhu, ki so jih recitirali na mestnih trgih. V svojih pesmih se delno navdihuje pri bukolčni poeziji, pogosto pa polemično obračunava z nasprotniki.

Z dvorskim okoljem je bilo povezanih še nekaj pesnikov iz Gradnikovega izbora. Matteo Maria Boiardo (1441–1494), tudi sam plemič, je bil v prijateljskih odnosih z rodbino Este in je zanjo opravljal razne upravne zadolžitve. Znan je predvsem po viteškem epu *Zaljubljeni Orlando*, v njegovi liriki pa prevladuje ljubezenska tematika. Jacopo Sannazaro (ok. 1456–1530) je deloval na aragonskem dvoru v Neaplju. V Evropi je zaslovel s pastirskim romanom v prozi in verzih *Arkadija*, v poeziji pa se je zgledoval po Petrarki. Značilna primera petrarkistične dvorske lirike sta tudi Cariteo (ok. 1450–1514) s pravim imenom Benet Garret, ki je prišel na neapeljski dvor iz Barcelone, in severnoitalijanski pesnik Panfilo Sassi (ok. 1455–1527).

Poleg Michelangela sta v Gradnikovem izboru še dva pesnika, ki sta bila v prvi vrsti umetnika: to sta slikar Rafael Santi (1483–1520) ter zlatar in kipar Benvenuto

Cellini (1500–1571). Rafaelu pripisujejo šest petrarkističnih sonetov, od teh pa naj bi bilo njegovih dejansko le pet. Cellinijevo osrednje delo je avtobiografija, v kateri pripoveduje o svojem pustolovskem življenju. Napisal je razpravi o zlatarstvu in kiparstvu, pa tudi pesmi.

Novost v renesančni kulturi je bila skupina pesnic, ki so ustvarjale v petrarkističnem duhu. Vittoria Colonna (1490/1492–1547) je izrazila religiozna občutja in ljubezen do umrlega moža, markiza d'Avalosa. Prijateljela je z Michelangelom, ki ji je posvetil nekaj pesmi. V Gradnikovo antologijo je vključen tudi bratranec njenega moža Alfonso d'Avalos (1502–1546). Druga pesnica v zbirki je Gaspara Stampa (ok. 1523–1554), ki je bila dejavna v beneških literarnih krogih in pisala ljubezenske pesmi o kratkem in intenzivnem razmerju z nekim plemičem.

Trije pesniki v antologiji so bili člani cerkvene hierarhije. Ludovico Beccadelli (1501–1572) je bil humanist, prelat in diplomat, med drugim nekaj let nadškof v Dubrovniku. Bil je Michelangelov prijatelj in pisal pesmi v latinščini in italijanščini. Minorit in pridigar Baldassarre Olimpo da Sassoferrato (rojen ok. 1486, datum smrti neznan) je pisal ljubezenske pesmi pod vplivom petrarkizma. Filozof in teolog Tommaso Campanella (1568–1639) je znan predvsem kot avtor utopije *Mesto sonca*, pisal pa je tudi pesmi.

2 Pregled prevodov italijanskih renesančnih pesnikov

Pregled začnemo z že omenjeno antologijo *Italijanska lirika* Alojza Gradnika (1940), ki pokriva obdobje od srednjega veka do prve polovice 20. stoletja. Z njo je Gradnik v eni knjigi zajel največje število renesančnih pesnikov, ki so bili doslej prevedeni v slovenščino. Nekaj prevodov renesančnih avtorjev je objavil v periodičnem tisku že pred izidom zbirke. Pesmi Michelangela, Cellinija, Rafaela in Gaspare Stampe so tako izšle med letoma 1929 in 1939 v literarnih revijah *Ljubljanski zvon* in *Modra ptica* ter reviji za likovno kulturo *Umetnost* (Gradnik 2008, 685–697). Zbirka *Italijanska lirika* je izšla pri založbi Umetniška propaganda, ki je v letih 1915–1946 izdajala izvorno in prevodno leposlovje ter strokovna besedila (Dermastia 2000, 36; Javornik 1998b, 4535). Vanjo so v tem vrstnem redu vključeni: Lorenzo Medičejski, Matteo Maria Boiardo, Luigi Pulci, Jacopo Sannazaro, Panfilo Sassi, Cariteo, Angelo Poliziano, Rafael Santi, Benvenuto Cellini, Ludovico Ariosto, Michelangelo Buonarroti, Ludovico Beccadelli, Baldassarre Olimpo da Sassoferrato, Vittoria Colonna, Alfonso d'Avalos, Gaspara Stampa, Tommaso Campanella in Torquato Tasso. Nekatere pesmi iz zbirke so bile leta 1977 ponatisnjene v *Antologiji svetovne književnosti*, ki je izšla pri Državni založbi Slovenije: po ena pesem Lorenza Medičejskega, Poliziana in Boiarda, dve pesmi Vittorie Colonne in tri Gaspare Stampe. V njej sta objavljena tudi dva Michelangelova soneta, vendar ne v različici iz *Italijanske lirike*, temveč iz Gradnikovega prevoda *Sonetov* iz leta 1945.

Michelangelove pesmi so izšle v knjižnih izdajah v Gradnikovem in Fišerjevem prevodu. Gradnik je vključil osem Michelangelovih sonetov v pesniško zbirko *Svetle samote* (1932), v razdelek z izborom prevodov tujih avtorjev. Zbirka je izšla pri založbi Modra ptica, ki je med letoma 1929 in 1941 izdajala večinoma prevodno pa tudi izvorno slovensko literaturo. Njeni naročniki so prejeli mesečnik *Modra ptica*, ki se je iz reklamne publikacije razvil v literarno revijo (Dermastia 1993, 203–204, Javornik 1998a, 2651); kot smo že omenili, je v njej objavljala tudi Gradnik. V *Italijansko liriko* je vključil devet Michelangelovih pesmi, čez pet let, leta 1945, pa je izdal izbor *Sonetov* pri Narodni tiskarni. Ta je kot prva moderno opremljena slovenska tiskarna tiskala predvsem periodiko, pa tudi številne knjižne izdaje od leta 1872 do 1945 (Dermastia 1993, 306–307). Dva soneta iz zbirke (»O noč, o mračni čas, a poln slasti« in »Življenja mojega nemirni tok«) sta bila leta 1977 ponatisnjena v *Antologiji svetovne književnosti*, »Življenja mojega nemirni tok« pa leta 1989 še v reviji *Ognjišče* z naslovom »Sonet LXV«. Srečko Fišer je izdal prevode Michelangelovih pesmi v obsežnem izboru z naslovom *Stihi* pri Cankarjevi založbi. Knjižnim izdajam se pridružuje nekaj prevodov v periodičnem tisku: pet prevodov Janeza Menarta je izšlo v reviji *Beseda*, Miklavž Komelj pa je leta 2002 za *Likovne besede* prevedel šest krajših pesmi, ki so objavljene skupaj z izvirnimi italijanskimi besedili.

Tassove pesmi je prevajal že Gradnik, ki jih je v *Italijansko liriko* (1940) uvrstil sedem. Fišer je objavil obsežen izbor Tassove poezije v zbirki *Ljubezen je duša sveta*, ki je LETA 2004 izšla pri Mladinski knjigi v zbirki Kondor; vanjo je vključil tudi odlomek iz *Osvobojenega Jeruzalema* in *Aminta*. Za *Antologijo svetovne književnosti* (1977) sta se z epom pomerila še Niko Košir, ki je prevedel odlomek iz III. speva, in Andrej Capuder z odlomkom iz XII. speva.

Prevodi iz Ariostovega dela so maloštevilni. Gradnik je v *Italijansko liriko* (1940) vključil en njegov sonet. Do danes imamo le dva slovenska prevoda odlomkov iz Ariostovega *Besnečega Orlanda*: Ciril Zlobec je prevedel odlomek iz XXIII. speva za *Antologijo svetovne književnosti*, Srečko Fišer pa je objavil odlomek iz X. speva v reviji *Literatura*.

3 Predstavitev prevajalcev

Gradnik, Fišer in Menart so kot vidnejši prevajalci predstavljeni podrobneje v posebnih poglavjih, tu pa predstavljamo preostale prevajalce, ki so se ukvarjali z renesančnimi pesniki.

Niko Košir (1919–2000) je bil predavatelj italijanske književnosti na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Prevajal je predvsem iz španščine in italijanščine, pa tudi iz francoščine. Iz italijanščine je prevedel Boccaccia, Vergo, Macchiavellija in Pirandella, ki so izšli v knjižnih izdajah. Dobil je Sovretovo nagrado za prevod *Don Kihota* (1973) in nagrado Prešernovega sklada za prevod *Junaške pesmi o Cidu* (1988). Pisal je tudi izvorno prozo in študije o književnosti (Božič 2011).

Ciril Zlobec (1925–2018) je bil pesnik, pisatelj, prevajalec, esejist, publicist, urednik in politik. Največ je prevajal iz italijanščine, med drugim Danteja, Leopardija, Quasimoda, Carduccija, Montaleja in Ungarettija, ter iz srbsčine oz. hrvaščine. Prejel je več slovenskih in italijanskih nagrad za prevajanje in pesniško ustvarjanje (Lah 1991, Zlobec 2002).

Andrej Capuder (1942–2018) je bil profesor francoske književnosti na Filozofski fakulteti, pisatelj, pesnik, prevajalec, esejist, politik in diplomat. Prevajal je iz francoščine, italijanščine, španščine in portugalsčine, med drugim Petrarkove pesmi. Prejel je Sovretovo nagrado za prevod Dantejeve *Božanske komedije* (1973) (Pintarič 2013).

Miklavž Komelj (1973) je umetnostni zgodovinar, pesnik, prevajalec in esejist. Prevaja iz številnih tujih jezikov, tudi italijanščine. Za pesniško in prevodno delo je prejel več nagrad.

4 Posebnosti posameznih prevodov

Gradnik je zbral v *Italijanski liriki* vrsto renesančnih avtorjev, ki jih ni doslej nihče drug prevajal v slovenščino. V zbirki *Soneti* je objavil 77 Michelangelovih sonetov po izdaji Cesareja Guastija *Le rime di Michelangelo Buonarroti* [Rime Michelangela Buonarrotija], ki jih je pospremil s pojasnili in uvodom.

V Fišerjevem izboru je objavljenih 195 prevodov Michelangelovih pesmi po izdaji *Rime*, ki jo je uredil Enzo Noè Girardi. Prevajalec je napisal spremno besedo, kronologijo Michelangelovega življenja in komentarje k posameznim pesmim. Kot poudarja, pa s tem ni želel popolnoma pojasniti pomen Michelangelove poezije, kar je »nemogoče, kajti mnogi njeni deli so in bodo ostali obskurni ali dvoumni«, temveč opozoriti na njene leksikalne in slogovne značilnosti (Fišer 2014, 435).

Fišerjev izbor Tassove poezije *Ljubezen je duša sveta* vsebuje poleg lirike odlomke iz *Aminta* in *Osvobojenega Jeruzalema*. Tem je dodal obširno spremno študijo (Fišer 2004), povzetke vsebine pastoralne igre in epa ter pesnikove življenjepisne podatke.

5 Recepcija prevodov

Znanstvenega odziva je bilo deležno predvsem Gradnikovo prevodno delo, medtem ko številni prevodi, tudi novejši, zaenkrat ostajajo brez odmeva v prevodoslovnih študijah. Gradnikov prevajalski opus je preučila Ana Toroš, ki se ukvarja s slovensko-italijanskimi literarnimi stiki ter večkulturno in večjezično literaturo. Najprej se mu je posvetila v kratkih člankih »Gradnik kot prevajalec« in »Gradnikova prevodna bibliografija« (Toroš 2005a, 2005b), nato pa v monografiji *O zemlja sladka: kamen, zrno, sok. Alojz Gradnik ter romanski in germanski svet* (Toroš 2013). V prvem članku obravnava knjižne prevode in ugotavlja, da je Gradnikov obsežni prevajalski opus, v katerem prevladujejo prevodi

lirike, malo znan. Pesnik je objavil največ knjižnih prevodov v dvajsetih in petdesetih letih prejšnjega stoletja, prevajanja italijanske književnosti se je lotil v tridesetih letih, *Italijansko liriko* pa je izdal med peto in šesto zbirko izvirne poezije. Toroš omeni, da je v svoje izvirne pesniške zbirke vključil precej prevodov (Toroš 2005a, 235–236).

Članek »Gradnikova prevodna bibliografija« obravnava periodiko in rokopisno zbirko, v kateri se hrani tudi nekaj prevodov iz italijanske književnosti. Podobno kot knjižne izdaje je največ prevodov v periodiki izšlo v dvajsetih in petdesetih letih; v njih so zastopane številne književnosti, prevladujejo pa prevodi iz italijanske, kitajske, srbske in hrvaške književnosti (Toroš 2005b, 615–616).

Toroš v monografiji *O zemlja sladka: kamen, zrno, sok* preuči Gradnikovo pesniško in prevajalsko delo v razmerju do romanskega in germanskega sveta in ugotovi, da italijanska književnost zavzema največji del njegovega prevajalskega opusa. Posveti se nekaterim posebnostim pesnikovega prevajalskega dela in jih pojasni z njegovim poznavanjem romanskih jezikov. Gradnikov materni jezik je bil namreč slovenski, šolal pa se je v nemščini. Zato avtorica sklepa, da so s tem povezane njegove včasih težko razumljive stavčne konstrukcije. Italijanščino se je morda začel samostojno učiti šele ob koncu študijskih let, ko se je seznanil z moderno italijansko liriko (Toroš 2013, 85–87). Z italijansko književnostjo se je najintenzivneje srečal ob prevajanju za *Italijansko liriko* (Toroš 2013, 16), na katero se je med drugimi pohvalno odzval Božidar Borko (1941). Po Gradnikovih besedah je zbirka ob izidu vzbudila veliko zanimanja tudi v Zagrebu, kjer je takrat služboval (Boršnik 1954, 147–148). Toroš preuči nekaj Gradnikovih prevodov: prevod *Božanske komedije*, sonetov iz Dantejeve zbirke *Vita Nova* [Novo življenje] (2013, 17), Petrarke (2013, 18–21) in Michelangela (2013, 21–23). Za slednjega sklepa, da je bil Gradniku blizu, saj ga je vključil v izbor svoje najboljše poezije *Svetle samote*. Avtorica navede odmeve na Gradnikove prevode Michelangela, zlasti s strani Božidarja Borka, opozori pa, da poznejše ocene niso bile pozitivne. Na podlagi analize treh različic prevoda Michelangelovega soneta »*Veggio co' be' vostr'occhi un dolce lume*« [Luč vidim le še z vašimi očmi] in sprememb v zgradbi, ki jih je Gradnik uvedel v prevodu, sklepa, da je imel nekaj težav z razumevanjem izhodiščnega besedila (2013, 91–92).

V drugi polovici 20. stoletja je bil Tone Pavček izrazito nenaklonjen Gradnikovim prevodom, zlasti *Italijanski liriki*. Negativno je ocenil slovensko prevajanje pesmi svetovnih klasikov nasploh, še posebej iz italijanščine (Pavček 2016, 63–64), in sklenil, da bi bilo treba Gradnikove prevode večinoma »na novo prevesti« (prav tam, 65).

Srečko Fišer bolj poglobljeno komentira Gradnikov prevod Michelangelovih *Sonotov* v uvodu k svoji izdaji *Stihov*. V Gradniku prepozna velikega pesnika in prevajalca in podobno kot Toroš meni, da je našel v Michelangelu sorodno pesniško dušo, »zato mu je včasih notranji odmev izvirnega besedila v nekaki resonanci preglasil besedilo samo. A karkoli očitamo tem prevodom, so vendar odlična poezija« (Fišer 2014, 5–6). Avtor obravnava problematiko obstoječih prevodov Michelangelove poezije v tuje jezike in

opiše strategije prevajalcev, ki pogosto rešujejo prevajalske težave s premikom besedilnega registra, kar spremeni naravo pesmi (6 op.). Pojasni načela, ki jim je sam sledil pri prevajanju Michelangelovih pesmi, zlasti opustitev rim, za katero se je odločil, da bi ohranil vsebino in dikcijo pesmi.

Gradnikova *Italijanska lirika* in prevod Michelangelovih *Sonetov* so omenjeni v bibliografiji prevodov iz italijanske književnosti Toneta Perčiča (1992), medtem ko Drago Bajt (1993) ne omenja *Sonetov* v svojem pregledu prevodov po letu 1945, čeprav so izšli prav tega leta.

Kar zadeva Gradnikove prevode Tassovih in Ariostovih pesmi, se Ana Toroš v svojih študijah ne ukvarja z njimi. Fišer (2004, 221 op.) komentira stanje na področju prevodov Tassovih del v slovenščino v spremni študiji k izdaji *Ljubezen je duša sveta*. Omeni Gradnikove prevode in odlomka v *Antologiji svetovne književnosti* ter povzame, da smo Tassa prevajali malo.

Na aktualnost in hkrati primanjkljaj prevodov italijanskih renesančnih pesnikov je že leta 1991 opozorilo Društvo slovenskih književnih prevajalcev, ko je uvrstilo renesančne avtorje na seznam del svetovne književnosti, ki naj bi sestavljali nacionalni prevodni program. Na seznamu so tudi »italijanska renesančna lirika; Boiardo, Ariosto: izbor iz epike; Aretino: izbor iz dela; [...] Tasso: *Osvobojeni Jeruzalem*« (Bajt 2016, 221). Zlasti po Fišerjevi zaslugi imamo danes na voljo več prevodov italijanske renesančne lirike in epike. Kar zadeva splošen pregled del italijanskih renesančnih pesnikov, pa je videti, da je naš poglavitni vir še vedno Gradnikova *Italijanska lirika*.

6. Seznam sorodnih poglavij v monografiji

Prevajanje v Italiji in zamejske založbe / Literarnoprevodne izmenjave z italijanščino / Alojz Gradnik / Srečko Fišer / Janez Menart

Bibliografija

- Bajt, Drago. 1993. »Knjižni prevodi slovenske poezije po letu 1945.« V *Prevod in narodova identiteta. Prevajanje poezije: 17. prevajalski zbornik*, uredila Majda Stanovnik, 28–38. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Bajt, Drago. 2016. »Slovenski prevodni program (1991).« V *Prevajalci o prevodu 2: od J. Modra do J. Milič. Antologija*, uredila Majda Stanovnik, 219–222. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Borko, Božidar. 1941. »A. Gradnik kot prevajalec.« *Jutro*, 11. 1. 1941: 3.
- Boršnik, Marja. 1954. *Pogovori s pesnikom Gradnikom*. Maribor: Obzorja.
- Božič, Miran Lola. 2011. »Košir, Niko (1919–2000).« V *Obrazi slovenskih pokrajin*. Kranj: Mestna knjižnica Kranj. Prvi vnos 2011. Dostop 5. 8. 2022. <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/kosir-niko/>.
- Buonarroti, Michelangelo. 1989. »Sonet LVX.« Prevedel Alojz Gradnik. *Ognjišče* 25, št. 11: 2.
- Dermastia, Alenka, ur. 1993. *Enciklopedija Slovenije. 7. zvezek*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Dermastia, Alenka, ur. 2000. *Enciklopedija Slovenije. 14. zvezek*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Fišer Srečko. 2004. »Čas, duša in pesnik.« V Torquato Tasso, *Ljubezen je duša sveta: izbrana poezija*, 214–279. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Fišer Srečko. 2014. »Uvod.« V Michelangelo Buonarroti, *Stibi*, 5–25. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Gradnik, Alojz. 1932. *Svetle samote: izbrane pesmi*. Ljubljana: Modra ptica.
- Gradnik, Alojz, ur. 1940. *Italijanska lirika*. Ljubljana: Umetniška propaganda.
- Gradnik, Alojz. 2008. *Zbrano delo. 5. knjiga*, uredil Miran Hladnik. Maribor: Litera.
- Javornik, Marija, ur. 1998a. *Veliki splošni leksikon. 5. knjiga*. Ljubljana: DZS.
- Javornik, Marija, ur. 1998b. *Veliki splošni leksikon. 8. knjiga*. Ljubljana: DZS.
- Lah, Andrijan. 1991. »Zlobec, Ciril (1925–2018).« V *Slovenski biografski leksikon: 15. zv. Zdolšek – Žvanut*, uredil Jože Munda. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Pavček, Tone. 2016. »Poezija v prevodih (1952).« V *Prevajalci o prevodu 2: od J. Modra do J. Milič. Antologija*, uredila Majda Stanovnik, 63–76. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Perčič, Tone. 1992. »Bibliografija prisotnosti italijanske književnosti pri nas: prevodi.« V *Slovenski jezik v stiku s slovanskimi in neslovanskimi jeziki in književnostmi. Zborovanje slavistov ob stoletnici smrti Frana Miklošiča (1991. Maribor, Ljutomer)*, uredili Stanislav Hafner, Martina Orožen in Mateja Hočevar, 206–215. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Pintarič, Miha. 2013. »Capuder, Andrej (1942–2018).« V *Novi Slovenski biografski leksikon: Spletna izd.*, uredila Barbara Šterbenc Svetina. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Slukan, Barbara. 2015. »Pregled del italijanske poezije, prevedene med letoma 1945 in 2014.« Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Tasso, Torquato. 1940. »Odkod ta rosa in odkod ta jok; Nebeški oče, zdaj ko mi višine; Epigram; V svojih trpkih letih ko cvetica; Stol, ki ob njem, ko druge lepotic; Nikdar drevo zeleno ne

razpreže; Molčé zdaj reke in gozdovi.« V *Italijanska lirika*, uredil Alojz Gradnik, 97–103. Ljubljana: Umetniška propaganda.

Toroš, Ana. 2005a. »Gradnik kot prevajalec.« *Slavistična revija* 53, št. 2: 235–236.

Toroš, Ana. 2005b. »Gradnikova prevodna bibliografija (rokopisna zbirka, periodika).« *Slavistična revija*, 53, št. 4: 615–616.

Toroš, Ana. 2013. *O zemlja sladka: kamen, zrno, sok. Alojz Gradnik ter romanski in germanski svet*. Ljubljana: Slovenska matica.

Zlobec, Ciril. 2002. »To in ono, a ves čas eno samo (Izpoved prevajalca – brez zardevanja in brez slabe vesti).« V *Prevajanje srednjeveških in renesančnih besedil. 27. prevajalski zbornik*, uredila Martina Ožbot, 159–171. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.

POVZETEK

Poglavje obravnava prevajanje italijanskih pesnikov, ki so delovali v 15. in 16. stoletju. V tem času se je razcvetela renesančna kultura, v kateri je imelo posebno mesto lirsko pesništvo v petrarkističnem slogu, ki je opevalo idealizirano žensko kot manifestacijo duhovne lepote. V slovenščino smo največ prevajali Michelangela Buonarrotija in Torquata Tassa. A. Gradnik je prevedel številne renesančne pesnike za antologijo *Italijanska lirika* (1940), ki pokriva obdobje od srednjega veka do prve polovice 20. stoletja. Zbirka zajema največje število renesančnih pesnikov, ki so bili doslej prevedeni v slovenščino. Michelangelove pesmi so izšle v knjižnih izdajah v Gradnikovem izboru *Soneti* (1945) in v obsežnem izboru S. Fišerja *Stihi* (2014). Fišer je objavil tudi izbor Tassove poezije v zbirki *Ljubezen je duša sveta*, v katero je vključil odlomke iz junaškega epa *Osvobojeni Jeruzalem* in pastoralne igre *Amint* (2004). Odlomka iz Tassovega epa sta prevedla N. Košir in A. Capuder (1977), C. Zlobec (1977) in Fišer pa sta objavila odlomka iz Ariostove pesnitve *Besneči Orlando* (2018). Gradnikovo prevodno delo je preučila predvsem A. Toroš, številni prevodi pa ostajajo brez kritičnega odmeva.

ABSTRACT

The chapter deals with the translation of 15th and 16th century Italian poets. The period saw the flourishing of Renaissance culture, which privileged lyrical poetry in the Petrarchan style celebrating an idealized female figure as a manifestation of spiritual beauty. Michelangelo Buonarroti and Torquato Tasso are the authors who have seen the most translations into Slovene. Alojz Gradnik translated numerous Renaissance poets for his anthology *Italian Lyric Poetry* (1940) covering the period from the Middle Ages to the first half of the 20th century. The collection includes the largest number of Renaissance poets translated into Slovene to date. Translations

of Michelangelo's poems in book form include Gradnik's *Sonnets* (1945) and Srečko Fišer's extensive selection of *Poems* (2014). Fišer published a selection of Tasso's poetry in *Love is the Soul of the World*, which further includes excerpts from the heroic poem *Jerusalem Delivered* and the pastoral play *Aminta* (2004). Excerpts from Tasso's poem were translated by Niko Košir and Andrej Capuder (1977), while those from Ariosto's *Orlando Furioso* were published by Ciril Zlobec (1977) and Fišer (2018). Whereas Gradnik's translations have been studied particularly by Ana Toroš, many translations have not yet met with a critical response.